

A fenntartható versenyképesség-növelés kormányzati feladatai

Korunk egyre gyakrabban vitatott kérdése a kormányzás minőségének mérhetősége, a „jó kormányzás” jellemzőinek leírhatósága, megfoghatósága. Különösen nagyok a nézetkülönbségek a tekintetben, hogy hogyan tudja befolyásolni egy kormány az ország versenyképességét. Egyrészt azért, mert ez nyilvánvalóan összefügg azzal, hogy ki milyen szerepet szán egyáltalán az államnak, illetve a kormányoknak. Rothstein (2011) kutatásai például azt bizonyítják, hogy a kormányzati képességek jelentősen befolyásolják a fenntartható, azaz hosszú távú versenyképességet. Ezzel kapcsolatban eldöntendő kérdés, hogy mely kormányzati képességek hathatnak a leginkább a versenyképességre. A következő kérdés viszont nyilvánvalóan az, hogy mit is értünk versenyképességen, illetve mi az a fenntartható versenyképesség. A versenyképesség általánosan elfogadott fogalma a mai napig nem kristályosodott ki. Vannak például olyan nézetek, amelyek szerint a versenyképesség nem is értelmezhető egy ország szintjén, mivel az üzleti, vállalati fogalom. Ezen a véleményen van például a Nobel-díjas amerikai közgazdász, Paul Krugman (2014). A versenyképesség kutatások területén vezető műhelynek számító IMD (Institute for Management Development, Lausanne, Svájc) viszont többféle definíciót használ a versenyképességre. A legegyszerűbb, amely csak a gazdasági szempontokat veszi figyelembe, így hangzik: A versenyképesség egy ország azon képessége, hogy a GDP/fő mutatóval mért gazdasági növekedést magas szinten tudja tartani.

Egy másik definíció szerint a versenyképesség azt mutatja meg, hogy mennyire képes egy ország valamennyi rendelkezésére álló erőforrást és képességet úgy hasznosítani, hogy azzal egyben folyamatosan javítani tudja lakossága jóllétét.

Egy további definíció pedig, amely elsősorban az OECD párizsi szervezet kutatásaira támaszkodik, így hangzik: a versenyképesség azt méri, hogy tisztességes piaci viszonyok mellett milyen mértékben képes egy nemzet olyan értéket tartalmazó termékeket és szolgáltatásokat előállítani és a nemzetközi piacokon értékesíteni, amelyek segítségével fenn tudja tartani és hosszabb távon fenntartható módon javítani tudja lakossága életszínvonalát.

A definíciók közös elemeit így foglalhatjuk össze:

- minél inkább képes egy nemzet nagy hozzáadott értéket tartalmazó termékek és szolgáltatások létrehozására, előállítására és értékesítésére, annál inkább képes versenyképessége javítására
- ehhez erőforrásait és képességeit hatékonyan kell hasznosítania
- a versenyképesség javulásának meg kell mutatkoznia a lakosság életszínvonalának és jóllétének emelkedésében.

A felsoroltakból következik, hogy a „jó kormányzás” jellemzője kell hogy legyen az, hogy képes a versenyképesség javítását biztosító fejlesztési célokat kitűzni, és olyan programokat kidolgozni, valamint hatékonyan megvalósítani, amelyek a **nemzeti erőforrásokat** és képességeket takarékosan és fenntartható módon hasznosítják.

De mit is értünk fenntarthatóságon? A fenntarthatóság már könnyebben értelmezhető, hiszen nyilvánvalóan arra utal, hogy a versenyképességről hosszabb távon célszerű gondolkodni akkor, amikor a mai döntéseket meghozzuk. Ez például azt is jelenti, hogy nem támogatunk olyan programokat, amelyek csupán pénzben, GDP-ben megjelenő mai,

rövidtávú eredményeket hoznak, viszont például a természeti környezet károsításával járnak, vagy a meglévő erőforrások, beleérve az embereket is, kizsákmányoló jellegű hasznosítására épülnek. Erre a témára később még visszatérünk.

(A versenypéPésség megfogalmazását érdekek is befolyásolják) De miért is nehéz a versenypéPésségre egy mindenki által elfogadható értelmezést adni?

Ennek egyik oka, hogy a versenypéPésséget különböző szempontok szerint lehet vizsgálni. Nyilván más szempontból elemzi egy ország versenypéPésségi helyzetét egy ott működő, vagy éppen ott megtelepedni akaró külföldi vállalkozás, és más kell hogy legyen a szempontrendszer egy nemzeti kormánynak. A cégek profit maximalizálásra törekcsenek, amit úgy érnek el, hogy költségeiket próbálják a lehető legjobban leszorítani. Költségmegtakarítást jelentenek az alacsony bérek, az állam által részben vagy teljesen finanszírozott cégen belüli képzési programok, vagy a kutatás-fejlesztési költségekhez és a munkahelyteremtéshez való állami hozzájárulás. Másrészről az adókedvezmények közvetlenül növelik a cégek nyereségét. A cégek működése szempontjából az az ország tűnik ezért optimális telephelynek, ahol a lehető legnagyobb költségcsökkentő és nyereségnövelő kedvezményekre tehetnek szert. A kérdés viszont az, hogy növelik-e ezzel annak az országnak a versenypéPésséget, ahol működnek? Nyilvánvalóan nem. Hiszen az alacsony bérek alacsony életszínvonalat és életminőséget tesznek csak lehetővé. Az alacsony bérek adóterheiből kevesebb állami bevétel képződik, és a cégeknek adott kedvezmények is hiányoznak a költségvetésből. Így kevesebb forrás jut arra, hogy például a tudásba és az egészségbe be tudjon ruházni egy kormány. Pedig éppen ezzel növelné a nemzeti versenypéPésség javítás jövőbeli esélyeit. De megemlíthetnénk a Volkswagen csoport ügyét is. Az elkövetett csalással csökkentette költségeit, azaz javította rövidtávú versenypéPésségét, viszont a káros kibocsátás magasabb szintje miatt ártott a környezetnek, aminek például egészségi kihatásai lehetnek, ami viszont a nemzetállamoknak jelent többletkiadásokat.

Az elmondottak alapján célszerű kétféle versenypéPésségi szemléletet megkülönböztetni: a nemzetközit és a nemzetit. A nemzetközi versenypéPésség szemléletét jól érzékelteti az IMD legfrissebb versenypéPésségi tanulmánya (2015), amely szerint Magyarország legfőbb versenypéPésségi előnye a külföldi befektetők szempontjából a jó tudásszinthez és munkakultúrához képest olcsó munkaerő, illetve a különböző támogatások és kedvezmények magas szintje. Ez a cégek érdekeit képviselő tipikus költségcsökkentő és profitmaximáló szemlélet. De hogyan mérjük akkor a nemzeti versenypéPésséget? A nemzeti versenypéPésséggel kapcsolatban a következő szempontokat emelhetnénk ki:

- mennyire képes egy ország takarékosan, eredményesen és egyben fenntartható módon hasznosítani a rendelkezésére álló erőforrásokat, közöttük a tudást és a képességeket
- mennyire tudja javítani a lakosság életszínvonalát és életminőségét
- mennyire képes olyan gazdasági szerkezetet létrehozni, amelyben jelentős a nagy hozzáadott érték és ezzel jó munkahelyeket teremtő cégek aránya
- mennyire képes folyamatosan erősíteni a rendelkezésére álló erőforrásokat, emelni az ország tudásszintjét és javítani egészségi állapotát.

Látható tehát, hogy a nemzeti és nemzetközi versenypéPésség javítási célok egymással összeütközésbe kerülhetnek egy ország esetén akkor, ha a tőkebefektetések célja elsősorban a költségek minimalizálása, míg a kormány célja a társadalmi fejlődés, az életszínvonal és életminőség javítása. Hiszen az alacsony bérral nem lehet életszínvonalat és életminőséget javítani. Az olcsó bérral és állami támogatásokra rátelepülő összeszerelő tevékenység pedig nem teszi lehetővé, hogy gazdaság szerkezetén belül növekedjen a nagy hozzáadott érték

előállítást képviselő tevékenységek aránya. Érdemes itt visszatérni a fenntarthatóság kérdésére is. A nemzetközi versenyképesség-növelés figyelmének központjában ugyanis jellemzően a mai eredmények, a jelen profitok maximalása van, miközben a nemzeti szemléletű versenyképesség esetén a jövővel való törődés, a fenntarthatóság is kulcskérdés.

(Fenntartható versenyképesség) Miért kell egyáltalán foglalkozni a fenntartható versenyképességgel? Sokféle versenyképességi index és rangsor létezik, közöttük a legismertebb és elismertebb az IMD (2015) és a WEF (2014) rangsor. Ezeknek azonban közös gyenge pontja, hogy rövidtávon értékelik az országok eredményeit. Továbbá – fontosság tekintetében – nem tesznek különbséget a versenyképesség elemzésénél a szigorúan pénzügyi adatok, illetve azon adatok között, amelyek bár mai döntések eredményei – mint például az egészségügyre és az oktatásra szánt összegek –, de a jövő versenyképességét alapozzák meg. A pénzügyi adatok a múltban hozott döntések mai következményeit mutatják meg, ezért a fenntarthatóságról semmit nem mondanak. A fenntarthatóság viszont a jövőről, a folyamatos és kiegyensúlyozott fejlődésről szól. Ezt jól szemlélteti egy érdekes elemzés is, amelynek középpontjában egy átfogó és jövő-orientált fenntartható versenyképességi index megtervezése és kiszámítása van. A kutatást a SolAbility dél-koreai kutatócsoport készítette 2013-ban. A kutatók definíciója szerint a fenntartható versenyképesség egy nemzet azon képessége, hogy a jelenlegi generációk szükségleteit úgy elégítse ki, hogy közben fenntartja vagy növeli is annak valószínűségét, hogy az ország eredményessége a jövőben is fennmaradjon. Ennek fontos feltétele a természeti és társadalmi tőkével való gondos gazdálkodás. A fenntartható versenyképesség mérését négy fontos terület vizsgálatára építették:

- a természeti tőke rendelkezésre állása, illetve kimerítettsége
- az erőforrások jelenlegi használatának hatékonysága és a keletkező hulladék/személtel kezelésének hatékonysága
- a tudás és innováció fenntarthatósága (iskolák színvonala, innovációs képességek megőrzése, beruházás a humán tőkébe, korrupció szintje)
- társadalmi kohézió (egészségügy helyzete, egyenlőség, közszolgálat minősége, bűnözés, demokrácia, szabadságjogok).

A vizsgált mutatók alapján képzett fenntartható versenyképességi rangsorban a vizsgált 176 ország között Magyarország a 29. Az élen Dánia, Svédország, Finnország, Norvégia és Svájc van. Megelőz bennünket: Szlovénia, Csehország, Észtország, Litvánia. Mögöttünk van: Lengyelország, Románia, Szlovákia, Lettország, Bulgária.

A kutatók felhívják a figyelmet arra, hogy fenntarthatóság szempontjából a skandináv államok vannak a legjobb helyzetben. Ennek elsősorban az az oka, hogy sokat tesznek a jövő érdekében a képzés, továbbképzés és az innováció területén, továbbá, hogy erős a társadalmi tőke, a bizalom szintje, ezért a társadalom képes „együtt mozogni” az elérendő célok érdekében. Ehhez kapcsolódva érdekes képet kapunk akkor, ha a versenyképességet inkább a múlt és jelen adatai alapján vizsgáló WEF – Világgazdasági Fórum országlistáját (2014) összehasonlítjuk a fenntartható fejlődési index alapján készült listával (SolAbility lista). Nézzünk néhány példát! Az USA a WEF-listán a 7., Nagy-Britannia a 8., Kína pedig a 29. Ugyanakkor a SolAbility listán az USA a 27., Nagy-Britannia a 25. és Kína a 38. Ez azt mutatja, hogy a WEF-kutatás nagyobb hangsúlyt fektet a versenyképesség megítélésénél a gazdasági mutatókra, mint például a gazdasági növekedésre, és kevésbé foglalkozik azzal, hogy ezeket a mai eredményeket milyen, esetleg a jövőbeli versenyképesség esélyeit rontó módon érik el. Például a mai versenyképesség szerinti megítélésnél nem hátrány, ha az jelentős energiafelhasználással vagy esetleg környezetszennyezéssel jár együtt. A SolAbility kutatásnak viszont, mint korábban láttuk, az egyik alappillére a

természeti erőforrások állapota, illetve kihasználásának intenzitása. Minél intenzívebb a természeti erőforrások, azokon belül is az úgynevezett fosszilis, vagyis nem megújuló erőforrások kihasználása, annál rosszabb lesz az ország pozíciója a fenntartható versenyképességi index szerinti listán. Hasonlóképpen nagy hangsúlyt kapnak a SolAbility kutatásban a mai beruházások a jövőbe: például az iskolák minősége, a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentése, a társadalmi tőke erősítése és általában a közszolgáltatások minőségének javítása. Ezek a tényezők mai szemmel költséget jelentenek, de a fenntartható fejlődés és versenyképesség szempontjából nézve beruházások a jövőbe.

A SolAbility listán például Dánia, amely sokat ruház be az alternatív energiatermelésbe és hasznosításba, valamint az oktatásba, az első helyen van, miközben a WEF-listán csak a 12. Norvégia a SolAbility listán a 4., a WEF-en a 15. Érdekes példa Szlovénia is, 16., illetve 56. pozíciójával.

Jegyezzük meg, hogy a fenntartható versenyképességre való figyelés elsősorban azért nemzeti érdek, mert a cégek általában rövidtávon profitot maximalizálnak, és nem törődnek tevékenységeik úgynevezett externáliáival, vagyis olyan külső hatásaival, amelyek költségeit nem ők, hanem a társadalom fizeti meg. Ilyenek lehetnek például a környezetre gyakorolt negatív hatások, vagy az embereket túlhajtó menedzsment gyakorlatok. Különösen szembeszökő ez a szemléletbeli különbség akkor, amikor egy cég éppen azért létesít egy országban telephelyet, mert ott olyan kevésbé környezetbarát technológiát is alkalmazhat, amelyet otthon már nem. Példa lehet erre a ciános technológiával történő aranykitermelés. De az is, ha a leginkább energiaintenzív tevékenységeit helyezi ki másik országba, lehetőséget teremtve ezzel arra, hogy saját országában be lehessen zárni például az atomerőműveket, és át lehessen állni a megújuló energiatermelésre és hasznosításra. Ilyen energiaigényes tevékenység például az összeszerelés. Éppen ezért a környezeti fenntarthatóság, a környezetvédelem érdekei területén mutatható ki a leginkább a nemzeti és a nemzetközi érdek, vagyis a nemzeti és a nemzetközi versenyképesség tartalmi különbsége. Az IMD svájci versenyképesség-kutató (2015) például a cégek szempontjából negatívumként értékeli a környezetvédelmet, mert a környezetvédelem, a környezetbarát technológiák alkalmazása drágább lehet, így – ahogy az IMD kutatói fogalmazzak – ezek alkalmazása ronthatja a cégek versenyképességét. Említhetnénk ismét a Volkswagen-ügyet is. De arra is emlékezhetünk, hogy már hányszor fordult elő nálunk, hogy cégek mulasztásai miatt, jelentős halpusztulás történt folyóinkon, ami arra utal, hogy nálunk kevésbé veszik figyelembe a cégek a fenntarthatósági szempontokat. Nyilván ezt azért tehetik meg, mert nem jár számukra különlegesen nagy költséggel az általuk előidézett halpusztulás. Helyette a cégek által okozott ilyen negatív externáliáknak a költségét a társadalom fizeti meg. Az IMD egy másik mutatója rá is világít erre a tényre. Annak a mutatónak a tekintetében ugyanis, hogy a Magyarországon működő cégek számára mennyire fontos a fenntarthatóság, a vizsgált 61 ország között az 59.-ek vagyunk. A környezet szennyezettsége tekintetében sem túl jó a pozíciónk, a 35. hely a miénk. Szentén rossz a helyezésünk a szén-dioxid-kibocsátás intenzitása (37.), a megújuló energia használata (38.), és a környezetbarát technológiák alkalmazása (56.) tekintetében. A már említett SolAbility fenntartható versenyképesség rangsorban a 29.-ek vagyunk. Megelőz bennünket például Szlovénia (16.), Csehország (17.), Észtország (18.) és Litvánia (23.) is.

(A fenntartható versenyképesség és a jó kormányzás) Az eddigiekből már leszűrhetjük azt a következtetést, hogy a fenntartható versenyképesség biztosítása rendszerszemléletű és jövőorientált gondolkodást kíván. Az ország úgynevezett „nemzetközi versenyképessége” pedig mai, rövidtávú kérdés, és leginkább a cégek profittermelési szándékával kapcsolható össze. A fenntarthatóság viszont nemzeti érdek, összefügg az emberek jóllétével és

életminőségével, azaz a nemzeti versenyképességhez kapcsolható fogalom. Javításához tudatos és jövőorientált mai döntésekre van szükség, amelyek kormányzati felelősséget és kormányzati képességeket is igényelnek. De mit is értünk kormányzati képességeken? A kormányzati képességek általában magukban foglalják a jó célkitűzést és döntéshozatalt, valamint a hatékony megvalósítást. A menedzsment irodalom ezt így fogalmazza meg: jót és jól kell tenni.¹ Rothstein (2011) például kutatásokkal igazolja, hogy a jó minőségű kormányzás, amely jó gazdaságpolitikai célokat tűz ki, és azokat takarékosan, korrupció- és bürokráciamentesen hajtja végre, javítja a gazdasági növekedés és a versenyképesség-javulás esélyeit.

A kormányzati képességeket egyes szerzők összefüggésbe hozzák a modern államok problémamegoldó képességével. Lodge és Wegrich (2014) a problémamegoldó képességet kormányzati képességekre és adminisztratív képességekre bontja. A kormányzati képességek között fontos a tervezési, stratégiaalkotási képesség. Az adminisztratív képességek közé pedig a stratégia megvalósításának, ennek során a szükséges koordinációk és szabályozás elvégzésének képességét sorolja. A stratégiaalkotó képességre példa lehet az Egyesült Arab Emírátsok (UAE) példája. Az UAE nemzeti stratégiája így kezdődik:² 2021-re a világ legjobb országai közé szeretnénk kerülni. Ez konkrétan azt jelenti, hogy az UAE jövőképe egy olyan erős és biztonságos közösség létrehozása, amelynek versenyképes és a válságoknak ellenálló gazdasága tudásra, innovativitás és egy összetartó társadalomra épít, és mindezek következtében az egészséges környezetben élő lakosságának a lehető legmagasabb életszínvonalat, hosszú és egészséges életet tud biztosítani. A jövőkép elérésének legfontosabb feltétele az, hogy az emberek maximálisan kifejleszthessék és hasznosíthassák képességeiket. Ezért az állam támogatja a minőségi oktatást és a vállalkozást.

Ez a stratégia tartalmaz egy világos jövőképet, vagyis azt, hogy hová akar az UAE eljutni 2021-re, illetve azt is kifejti, hogy milyen úton-módon: tudásra, képességekre, közösségépítésre támaszkodva. A stratégia és a jövőkép természetesen csak terv. A megvalósításához jó kormányzati képességekre van szükség: például adminisztrációs, koordinációs, szabályozó képességekre. Rothstein (2011) a kormányzati képességek együttesét a kormányzás minőségének tekinti, és fontos elemének tartja a társadalmi érdekek megfelelő kezelését, amelyeket az 1. táblázat szerint csoportosít. E szerint léteznek egyrészt állami és csoportértékek, másrészt üzleti és magán lobbierdekek. Az állami működés akkor tud a leginkább hozzájárulni a versenyképesség javulásához, ha minél átláthatóbb, és mindenkire egyformán érvényes rendszereket, szabályokat és jogrendszert működtet, vagyis kevés teret enged – az általánostól eltérő lehetőségek, kedvezmények kínálásával – a csoport-érdekeknek.

Mindenki	„Az állam”: Aszabályokésjogokmindenkireegyformánérvényesek.Azállamjóműködését minden állampolgár érzékeli	„A piac”: A piaconelfogadhatóazönérdek,deazállamkorrekt módon, minden szereplő számára egyforma eséllyel szabályozza a piacot (piacra lépés, monopólium). „Az állam szabályozási képessége”
Kevesek	„Csoport”: Az állami működés eredményeinek kedvezményezettibizonyoscsoportok (családikapcsolatok,barátikörök,üzleti kapcsolatrendszerek)	„Egyéni érdekérvényesítő szervezetek”: Egyéni érdekérvényesítésre jönnek létre, szabályok betartásával működnek (lobbicsoportok, világos értékrenddel).

Forrás: Bo Rothstein (2011): The Quality of Governance

Másrészt jól kezeli a jogos piaci érdekeket, azaz egyforma esélyeket biztosító módon szabályozza a piaci viszonyokat. Végül teret enged az egyéni érdekérvényesítő lobbizásnak és egyéb szervezeteknek, de ezt egyenlő érvényű és világos szabályok mentén teszi. Minél jobban sikerül ezeket az érdekeket kezelni, annál hatékonyabban képes az állam hozzájárulni a versenyképesség javulásához, illetve a nemzeti és nemzetközi versenyképesség összehangolásához. A kivételek, az egyenlőtlen feltételek eltérése, a korrupció megjelentése viszont rombolja a versenyképesség-javulás esélyeit. Az alacsony szintű korrupció fontosságára külön is felhívják a kutatók a figyelmet, ugyanis a vizsgált országok különböző adatainak összehasonlítása során kétféle okozati láncot is felfedeztek. Egyrészt azt tapasztalták, hogy a korrupció magas szintje általános bizalmatlanságot okoz a társadalomban, ami gyengíti a társadalmi tőkét, amelynek gyengesége pedig rossz hatással van az egészségi állapotra. Más oldalról közelítve az összefüggésrendszert, a korrupció, nem megbízható környezet miatt az emberek szubjektív jóllét érzése romlik, ami miatt boldogtalanok. A boldogtalanok pedig szintén rossz hatással van az egészségre. Az emberek egészségi állapota viszont a fenntartható fejlődés és versenyképesség egyik alapfeltétele. A kormányzati képességek, a kormányzás minősége és a fenntartható versenyképesség kapcsolatrendszerében ki kell térni a társadalmi hatásokra is.

Schiffbauer (2010) ezért kiterjeszti megfigyeléseit a társadalomra is, és azt mondja, hogy minél jobb minőségű egy országban a kormányzás, a lakosság annál nagyobb része elégedett az életével, és annál hosszabb az egészségesen eltöltött várható élettartam. Ez pedig fontos a fenntartható fejlődéshez, versenyképességhez. Ehhez a gondolathoz kapcsolódva Holmberg (2007) kidolgozza a „jó társadalom mutatót”, amely három társadalmi jellemzőt vizsgál: a csecsemőhalandóságot, a várható élettartamot és a társadalmi tőke erősségét. Azt állítja, hogy az a jó társadalom, amelyben a megszületett csecsemők minél nagyobb arányban maradnak életben, a felnőttek megöregedhetnek, mielőtt meghalnának, és a két időszak – a csecsemőkor és az időskor között – megelégedettek lehetnek az életükkel. A megelégedettséghez, többek között, az járul hozzá, hogy összetartó társadalomban élhetnek. Holmberg ki is számítja 71 országra, 2002–2003. évi adatok alapján, a három mutató és az együttes „jó társadalom mutató” értékét. A születéskor várható élettartam tekintetében, a 72,4 évvel, Magyarország a 39. Kettő kivételével előttünk van minden környező ország: Szlovéniában 75,9, Csehországban 75,3, Lengyelországban 74,5, Horvátországban 73,8, Szlovákiában 73,3, Szerbiában 72,7 a mutató értéke. Csak Bulgáriában és Romániában alacsonyabb az érték, 71,9 és 70,0.

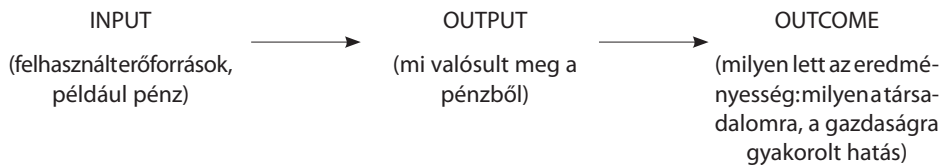
A listát Svájc és Svédország vezeti 80,3, illetve 79,9 évvel. De Ausztria is jó pozícióban van: 78,8 évével a nyolcadik. A csecsemőhalandóság területén a 7,7-es értékkel a 28.-ak vagyunk. (1000 élve születő csecsemőre jutó egy éven belüli halálozási szám). E tekintetben is megelőz bennünket Csehország (3,9), Szlovénia (4,0), Ausztria (4,5), Lengyelország (6,0) és Szlovákia (7,0). Az étellel való megelégedettség tekintetében a legrosszabb a helyezésünk, a 49. vagyunk. Csak Bulgáriát és Romániát sikerült magunk mögé utasítanunk a környező országok közül.

A három mutatóból szerkesztett „jó társadalom mutató” alapján a 34. helyre kerültünk. A listát Izland, Svédország, Svájc, Norvégia, Finnország és Ausztria vezeti. A szlovének a 17., a csehek a 18., a lengyelek a 30., a horvátok a 31. és a szlovákok a 33. helyen vannak.

Holmberg Rothsteinnel (2014) együtt megismételte a vizsgálatot 2014-ben, 149 országra 2011–13-as adatokkal. A lista élén nem sok változás történt. Vezeti a rangsort Svédország, Izland, Norvégia, Svájc és Finnország. Magyarország a 62. Továbbra is előttünk van Ausztria (11.), Szlovénia (24.), Csehország (26.), Lengyelország (36.), Horvátország (37.), Szlovákia (41.). Közvetlen szomszédságunkban Lettország (61.),

Szerbia (63.) és Törökország (64.) van. A kutatók további érdekes vizsgálatokat is végeztek. Megnézték, hogy különböző pénzügyi és egyéb mutatók alakulása, illetve a „jó állam mutató” értéke között kimutatható-e összefüggés, és ha igen, az mennyire szoros. Azt találták, hogy például az egészségügyre fordított kiadások kevésbé vannak szoros kapcsolatban a „jó állam” mutatóval, mint például a társadalmi tőke erőssége, ami viszont erősen összefügg a kormányzás minőségével. Ennek egyik magyarázata az lehet, hogy az egészségügyre fordított összeg egészségre gyakorolt hatása nemcsak az összeg nagyságáról, hanem annak okos, hatékony és takarékos hasznosításától is függ. A társadalmi tőke pedig jellemzi a társadalom lelki egészségét, a bizalom és együttműködés szintjét, ami hatással van arra, hogy jól érzik-e magukat az emberek, megelégedettek-e az életükkel. A társadalmi tőkével kapcsolatos kutatások bizonyítják, hogy a bizalom szintje egy adott társadalomban összefügg a gazdasági sikerrel. A társadalmi tőkét a kormányzás például jól és igazságosan, polgárbarát módon működő intézményrendszerrel, mindenkire egyformán vonatkozó szabályokkal, alacsony szintű korrupcióval tudja erősíteni.

De fontos a társadalmi tőke szempontjából a kormányzás hatékonysága is, amelyet például azzal mérhetünk, hogy az egyes – jó vagy kevésbé jó – projektekre szánt összegeket milyen takarékosan és mekkora eredménnyel költjük el. Ezzel kapcsolatban egyébként nálunk komoly szemléletváltásra is szükség lenne. Hiszen ma a „jó kormányzati munkát” a kommunikációban éppen azzal jellemzik, hogy milyen sok pénzt költött a kormány egy adott témára. Naponta halljuk, hogy ennyi és ennyi milliárdból vagy milliárdból valósult meg egy út vagy történt egy kórház felújítása ahelyett, hogy azt hallanánk, hogy milyen kevésbé került. A hatékonyságot jól lehet szemléltetni az alábbi összefüggéssel:

Példa lehet erre a cigányok felzárkóztatása, mint fontos állami program is. Ha összehasonlítjuk az erre a programra eddig elköltött összes állami és egyéb forrást az elért eredménnyel, akkor lemérhetjük, hogy milyen hatékonyságú volt ez a projekt. Ugyanis kevés azt értékelni, hogy a forrásokat (input) milyen konkrét formákban (output) költötték el azok, akik azokat megkapták. Hatékonyságról és eredményességről csak akkor beszélhetünk, ha a kitűzött célokat sikerült elérni és a társadalmi hatások, változások be is következtek: vagyis jelentős előrelépés történt a felzárkózás területén. Ellenkező esetben a társadalom pocsékolást, esetenként korrupciót érzékel, ami rossz hatással van a bizalomra, azaz a társadalmi tőkére.

(A kormányzati képességek és az innováció) Térjünk most vissza a fenntarthatóság szempontjából kiemelkedően fontos kérdésre, vagyis arra, hogy mivel versenyzünk ma, és mit kellene tennünk azért, hogy a lakosság életszínvonalát és életminőségét folyamatosan javítsa, a „jó államot” erősítő módon növeljük nemzeti versenyképességünket. Az alapkérdés e tekintetben az, hogy hogyan lehetne áttérni az olcsósággal való versenyzésről, amely elsősorban cégérdek, az innovációval való versenyzésre, amely nemzeti és társadalmi érdek, és ahogyan azt a SolAbility kutatásban is láthattuk, egyben a fenntartható versenyképesség fontos feltétele is.

A francia INSEAD Vezetőképző és partnerei (2015) által kifejlesztett globális innovációs indexet meghatározó tényezők között vezető helyen van az állam innovációt bátorító, illetve az innováció korlátait elmozdító tevékenysége. Ezért vizsgálják például a szabályozórendszerek működését, az állami működés hatását az üzleti környezetre, és az oktatásba-kutatásba történő állami befektetések mértékét. 2015-ben 141 ország innovációs teljesítményét elemezték 79 mutató segítségével. Magyarország a vizsgált államok között a 35. helyre került. Ausztria a 18., Észtország a 23., Csehország a 24. Tehát mi a középmezőnyben vagyunk. Ez nyilvánvalóan nem elég ahhoz, hogy innovációval versenyezzünk. A kutatók gyakran mutatnak rá arra, hogy mi keveset költünk K+F-re, vagyis kutatás-fejlesztésre. Sőt, a céljaink sem túl ambíciózusak e területen. Hiszen amíg az EU 2020-ra azt tervezi, hogy a GDP-hez mért K+F kiadásoknak EU átlagban el kell érniük a 3%-ot, mi, a nemzeti célrendszerben megelégszünk az 1,8%-kal. Ez az EU-s átlag 60%-a. 2012-ben is az akkori EU-s átlag 60%-át költöttük K+F-re. Tehát 2020-ig sem fogjuk a köztünk és az EU-s átlag közötti szakadékot szűkíteni. De meg lehet-e ítélni egy ország innovációs teljesítményét abból, hogy mennyit költ K+F-re? Nyilvánvalóan nem. Egyrészt azért nem, mert a sok pénzt is el lehet rossz célokra költeni, illetve azért sem, mert a K+F nem egyenlő az innovációval. Vizsgáljuk meg ezt a két kérdést kissé részletesebben! Mi is az innováció, illetve mi a különbség a K+F és az innováció között? Sokak fejében az innováció még mindig kutatás-fejlesztésként jelenik meg. Az innováció azonban ennél tágabb fogalom. Beletartozik nemcsak az új termék, új technológia kifejlesztése, de az új szervezési, vezetési, marketing módszerek alkalmazása, vagy az új üzleti kapcsolatrendszer kifejlesztése is. A maga területén mindegyik innováció, bár eltérő módon, de hozzájárul a versenyképesség javításához. Ezért nem jó például az az elgondolás, amely szerint csak az új terméket is eredményező innovációt kellene a 2013–2020-as pályázati ciklusban támogatni. Az új termék előállítása félsiker: azt még a lehető leghatékonyabban le is kell gyártani, és innovatív marketing módszerekkel vagy a meglévő vagy új piacokon el is kell adni. Sőt esetleg egyéb színvonalas szolgáltatásokat, például képzést is biztosítani kell a vevőknek. Ily módon a teljes, a kutatás-fejlesztéstől a piacig tartó innovációs lánc támogatása jelenthet csak érdemi versenyképesség-javulást.

A másik kérdés a célok kitűzése, ezen belül is az, hogy mely területek, ágazatok és cégtípusok innovációját érdemes támogatni a fenntartható versenyképesség javítása érdekében. Kutatások bizonyítják, hogy nem jó stratégia az, ha kiemelünk egyes ágazatokat, mert úgy gondoljuk, hogy ott van a legnagyobb esély a gyors innovációra. Ha ez a feltételezés igaz is lenne, akkor is gondolni kellene arra, hogy az innovációs „szigetek”, „zárványok” elszigetelten a gazdaság egészétől, nem tudják hatékonyan növelni az egész gazdaság innovációs szintjét. Így a gazdasági versenyképességet és a növekedési potenciált is csak korlátozottan javítják. A jó megoldás az innováció ösztönzése az egész gazdaságban, az erősen technológia-intenzív és a kevéssé technológia intenzív ágazatokban, a termelésben és szolgáltatásban, az iparban és mezőgazdaságban egyaránt.

(Összefoglalás) A cikkel szeretnénk volna hozzájárulni a versenyképesség értelmezéséről zajló szakmai vitákhoz, felhívva a figyelmet arra, hogy az üzleti világ és a társadalom szempontjából nézve a versenyképesség értelmezésében jelentős különbségek lehetnek. Különösen igaz ez olyan országok esetén, amelyek gazdasági szerkezetében nagy arányban vannak jelen a helyi költségeket, főleg a béreket minimalizáló multi cégek telephelyei. A különbségek érzékeltesére bevezettük a nemzeti és nemzetközi versenyképesség fogalmát, rámutatva arra, hogy a jó kormányzásnak feladata a nemzeti versenyképesség javítása. Másrésztől összefüggéseket kerestünk a jó kormányzás, a kormányzás minősége

és hatékonysága, valamint a jó állam fogalom között. Ennek kapcsán kapcsolatot mutattunk ki a nemzeti versenyképesség és a jövőorientált, fenntartható versenyképesség között, kitérve néhány olyan kormányzati képességre, amely a fenntartható versenyképesség, mint nemzeti versenyképesség javítását segíteni tudja. Végül kiemeltük az innovációt, mint olyan fontos feltételt, amelytől a nemzeti és fenntartható versenyképesség javulása nagymértékben függ. Befejező gondolatként még arra érdemes utalni, hogy a versenyképesség és a kormányzati képességek egyben kultúrafüggők is. A nemzeti kultúra egy ismert definíció szerint nemzeti ideológia, vagyis azon hitek és feltételezések, valamint értékrend együttese, amelyekkel a nemzet környezetét értelmezi és cselekedeteit indokolja. Akkor sikeres a nemzet, ha ezek az értékek következetesek, összetartóak és nincsenek nagy szakadékok közöttük és az ország intézményrendszerének mindennapi gyakorlata között. (Lodge 1987).

A definíció arra világít rá, hogy minden nemzet, nemzeti kultúrájának, értékrendjének eltérései miatt, másképpen értelmezheti helyzetét, lehetőségeit, ami természetes dolog. Baj akkor van, ha szakadékok képződnek a nemzeti értékek és a napi politikai, állami gyakorlatok között. Ezért a stratégiákban és a jövőképben kifejezésre jutó értékrendnek meg kell jelennie az intézményrendszer működési gyakorlatában is, hiszen az állampolgárok közvetlenül ezzel találkoznak. Ez az összhang hozzájárulna az emberek étellel való megelégedettségéhez is, az pedig, mint bemutattuk, a jó állam egyik jellemzője, és egyben a fenntartható versenyképesség megvalósításának is feltétele.

IRODALOM

- EC (2014): *Reindustrialising Europe*. A Europe 2020 Initiative, Brussels.
- EC (2015): *County Report Hungary 2015*. Commission Staff Working Document, Brussels.
- Holmberg, S. (2007): *The Good Society Index*. The Quality of Government Institute. Göteborg University, Göteborg.
- Holmberg, S. Rothstein B. (2014): Correlates of the Good Society. Working Paper Series 2014:13QOG *The Quality of Government Institute*. Göteborg University Göteborg.
- INSEAD, Cornell University, WIPO (2015): *The Global Innovation Index 2015*. (Eds.: Dutta, S., Lanvin, B., Wunsch-Vincent W.). Fontainebleau, Ithaca, Geneva.
- Krugman, P.: (2014): Competitiveness: a Dangerous Obsession. *Foreign Affairs* (March, April)
- Lodge G. C., Vogel E. F. (Eds.) (1987): *Ideology and National Competitiveness*. Harvard Business School Press, Boston.
- Lodge M., Wegrich K. (2014): *The Problem-solving Capacity of the Modern State*. Oxford University Press. U.K.
- Rothstein, B. (2011): *The Quality of Government*. The University of Chicago Press. Chicago, London.
- Schiffbauer, M., Shen L. (2010): Democracy versus Dictatorship. *Economics of Transition* 18(1)
- SolAbility (2013): *The Global Sustainable Competitiveness Index*. 2013. Dél-Korea.
- The Global Competitiveness Report (2014-2015)*: Ed.: Schwab, K. World Economic Forum. Geneva.
- World Competitiveness Yearbook (2015)*: IMD, Lausanne.

JEGYZETEK

- 1 A menedzsment „guru” Peter Drucker híres mon- 2 www.vision2021.ae
dása volt: „do the right thing and do it right.”